

Purcsi Adrienn

TÖRTÉNETI ESSZÉ, AVAGY RÖVIDEN A SZENT ISTVÁN-I ÁLLAMESZME JEGYÉBEN MEGJELENŐ
NEMZETISÉGI POLITIKÁRÓL ÉS A REVÍZIÓRÓL

Mi is pontosan a Szent István-i állameszme? Hogyan, miért is jelenik meg és terjed el a Horthy-korszak politikai gondolkodásában? Továbbá milyen vonásai vannak a koncepció jegyében megjelenő nemzetiségi politikának? Ezek azok a kérdések, amelyekre a történettudomány nem adott még számunkra sem definíciót, sem pedig pontos választ. Ennek oka főként abban keresendő, hogy a legtöbb kutató számára az eszmetörténet, az eszmerendszerek vizsgálata egy rendkívül ingoványos terep, ahová nem szívesen merészkednek. A téma esetében is nagy kihívás egy kutatónak röviden, lényegretörően, mégis komplexen megfogalmazni, hogy mit is értünk a Szent István-i állameszme és ennek jegyében megjelenő revíziós és kisebbségi politika alatt.

Írásunkban megpróbálunk választ adni a fent megfogalmazott kérdésekre. Elsőként fontos tisztázni, hogy hogyan és miért jelenik meg az állameszme? Talán erre a legegyszerűbb felelni. A trianoni békediktátum hívja életre, valamint az országban kialakuló bizonytalanságra egyfajta ösztönös társadalmi reakció az eszme elveinek hirdetése, amelyet majd később a Horthy-korszak keresztény-konzervatív politikai elitje is zászlajára tűz. Az állameszme példaként tekint Szent István Birodalmára és az ő politikájára, amelyhez való visszatérés volt a végső cél a trianoni Magyarországon. Szerencsére nem kell nagyon sokáig kutatnunk definíció után, Teleki Pál pedig tökéletesen megfogalmazta a koncepció lényegét: „Ez a népek megértésének, a népek helyes és józan vezetésének állameszméje ezen a területen, tehát a Duna-medence állameszméje. Minden itt élő embert közös életbe, egységes életformába, együttes törekvésekbe szervez.”¹

A Szent István-i államkoncepció magában hordoz két fontos, egymással összefüggő közéleti kérdést, ezekre megoldást is kínál. Az egyik a revízió, a másik pedig a nemzetiségi kérdés. Ezeknek hangsúlyozása elengedhetetlen, ha a koncepciót vizsgáljuk. A fentiek ismeretében nagyon egyszerűen kikövetkeztethető, hogy a Szent István-i állameszme jegyében megjelenő revíziós politika végső és egyetlen célja Szent István Birodalmának helyreállítása, kisebb eltérések a megvalósításában, kivitelezésének módjában figyelhetőek meg. Ám van még egy fontos vonás a Birodalom helyreállításának gondolata mögött és ez nem más, mint a kisebbségi

¹ Gróf Teleki Pál: Magyar nemzetiségi politika, Budapest, Stádium Sajtóvállalat Rt. nyomdája, 1940. 3–4.

kérdés. Korábbi kutatásokban ez nem kapott hangsúlyos szerepet, pedig koránt sem elhanyagolható. Ugyanis a koncepció megfogalmazza azt, hogy miként kellett volna korábban, illetve meghatározza azt is, hogy miként kell bánni most a nemzetiségekkel, ha majd az elszakított országrészek újra egyesülnek.

Trianon bekövetkeztének oka az állameszme képviselői szerint az, hogy az ország letért a Szent István által kijelölt útról és ez igaz a nemzetiségi politikára is. Így tehát a mielőbbi megoldás az, hogy az ország elkezd bánni úgy a nemzetiségeivel, mint ahogy tette azt Szent István korában. De mit is jelent ez pontosan? Ezt Bethlen István fogalmazza meg a legpontosabban: „Idegen népelemeknek Magyarországra való tudatos telepítése már Szent István idejében kezdődött és hol gyorsabb, hol lassúbb ütemben, de szakadatlanul tartott 800 éven keresztül, egészen a múlt század első feléig, a magyar risorgimentóig.” Kiemeli azt is, hogy később a reformkorban majd a nemzettudatra ébredt nemzetiségeket kell fékeznie a magyar kormánynak, valamint felrója a Habsburg Birodalomnak a török utáni erőszakos betelepítéseit, ugyanis az a magyar nemzet gyengítését szolgálta, nem pedig úgy, mint Szent Istvánnál, ahogy Bethlen fogalmaz: Szent István abszolút tudatosan és jobbító szándék által vezérelve telepített le idegen nemzetiségeket, „hogy az ázsiai kultúrában nevelkedett puszták népének soraiban a nyugati keresztény kultúra magvait elvesse, hogy olyan új foglalkozási ágakat honosítsanak meg, amelyek nélkül civilizált ország fenn nem állhatott és azért, hogy népünknek egy-oldalú katonai kvalitásait pótolják.” Ennek értelmében Magyarország területe nem korlátozódhat csupán a magyarok által lakott területekre, hanem magába kell foglalnia a Kárpát-medence valamennyi népét, ennek vezetésére pedig csak és kizárólag a magyar nép alkalmas.²

Összességében véleményünk szerint azok a jelentős kormányzati politikai személyiségek, akiknek gondolkodását az állameszme áthatotta, mint például Teleki Pál, Bethlen István, mind egyetértettek abban, hogy a középkori magyar nemzetiségi politikához kell visszatérni, az az egyetlen helyes út, és az ezt követő korok nemzetiségi politikája nem vitte helyes irányba a magyarok és a nemzetiségi kapcsolatot, kiélezte az ellentéteket. Nem merül ki ennyiben a koncepció, ugyanis nem csupán ez a nemzetiségi politika lenne a követendő a vezetés számára, de ehhez szükséges természetesen a határok visszaállítása is, és nem utolsósorban a magyarok vezető szerepe, ugyanis ők azok, akik Szent István óta összetartják a birodalmat és vezetik az itt élő népeket. Föderalisztikus összefogásra van szükség, hiszen csak ezáltal lehet virágzó ez a

² Gróf Bethlen István: Szent István napján: *Pesti Napló*, LXXXIX. évf., 165. szám, 1938. augusztus 20., 1–2.

terület. El kell érni, hogy a határon túlra került nemzetiségek ismét az anyaországhoz akarjanak csatlakozni. Mindezen kiemelt és néhol sarkított pontok mellett persze megfigyelhetőek különbözőségek például a kivitelezés tekintetében is a különböző politikai személyiségek gondolatrendszerében. A közös és kiemelten lényeges elemei az állameszmének azonban az fent kiemelték. Azt is fontos hangsúlyoznunk, hogy mind ez elméletben nagyon jól működhetett volna, és rendkívül hangzatos célokat tűztek ki a politikusok. Ám meglátásunk szerint ennek a politikának a végrehajtása igencsak komplex feladat, melyet különböző tényezők, mint például az elcsatolt területeken lévő nemzetiségek magyarok ellen való hangolása nehezített meg. Azonban mindezen nehézségek, kérdések, problémák ellenére fontos helyet foglal el a Szent István-i állameszme a Horthy korszak politikai gondolkodásában.

BIBLIOGRÁFIA

Gróf TELEKI Pál: *Magyar nemzetiségi politika*, Budapest, Stádium Sajtóvállalat Rt. nyomdája, 1940.

Gróf BETHLEN István: Szent István napján: *Pesti Napló*, LXXXIX. évf., 165. szám, 1938. augusztus 20.